

Talousvaliokunta

Valtioneuvoston selvitys: EU:n varautumisunionistrategia

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston selvitys: EU:n varautumisunionistrategia (E 35/2025 vp): Asia on saapunut talousvaliokuntaan mahdollisia toimenpiteitä varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- EU-erityisasiantuntija Anna Kemppi, valtioneuvoston kanslian EU-asioiden osasto
- asiantuntija Sini Hangaslammi, sisäministeriö
- neuvotteleva virkamies Henri Backman, työ- ja elinkeinoministeriö
- everstiluutnantti Christian Perheentupa, Maanpuolustuskorkeakoulu
- päällikkö Nuutti Nikula, Huoltovarmuuskeskus
- johtava asiantuntija Markku Rajamäki, Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry

VALTIONEUVOSTON SELVITYS

Oheisella muistiolla muodostetaan Suomen kanta Euroopan komission ja unionin ulkoasioiden ja turvallisuuspolitiikan korkean edustajan yhteiseen tiedonantoon Euroopan parlamentille, Eurooppa-neuvostolle, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle Euroopan varautumisunionistrategiasta (JOIN(2025) 130 final, 26.3.2025) ja sen liitteeseen (JOIN(2025) 130 final ANNEX, Varautumisunionistrategia –toimintasuunnitelma). Strategian liitteenä olevan toimintasuunnitelman toimet ajoittuvat vuosille 2025–2028.

Suomen ennakkoaiheuttamisen painopisteet komission vuoden 2025 työohjelmaan on määritetty E-selvityksessä E 7/2025 vp. Euroopan kokonaisturvallisuus painottuen puolustukseen, ulkorajojen turvaamiseen ja yleiseen varautumiseen on yksi kuluvin vuoden painopisteistä. EU-tasolla kokonaisturvallisuutta edistäviä toimia kartoitetaan kuluvin vuoden aikana eteenpäin mm. varautumisunionistrategian, sisäisen turvallisuuden strategian (COM/2025/148 final) ja Euroopan puolustuksen tulevaisuudesta valkoisen kirjan (JOIN(2025) 120 final) kautta.

Valiokunnan lausunto TaVL 24/2025 vp

Valtioneuvoston kanta

Suomen pääprioriteetit kuluvalle EU-vaalikaudelle ovat Euroopan strategisen kilpailukyvyn vahvistaminen, Euroopan kokonaisturvallisuuden parantaminen ja puhtaan siirtymän sekä biotalouden ja kiertotalouden mahdollisuuksien edistäminen. Suomi katsoo, että tulevalla EU:n monivuotisella rahoituskehyksellä tulisi osaltaan edistää näiden painopisteiden toteutumista. (E 7/2025 vp).

Eurooppalaista kokonaisturvallisuusajattelua tulee edistää mm. suomalaisen kokonaisturvallisuuden mallin periaatteita hyödyntäen. (E 7/2025 vp)

Suomi tukee vahvasti EU:n varautumisunionistrategiaa. EU:n varautumisunionistrategia ja toimintasuunnitelma vastaavat sekä lähtökohdiltaan että sisällöltään hyvin Suomen ajattelua ja tavoitteita. Strategian myötä ymmärrys Euroopan uhkaympäristöstä yhtenäistyy. Suomi katsoo, että strategia ja toimintasuunnitelman toimeenpano kehittävät jäsenmaiden ja unionin yhteistä varautumista tarkoituksenmukaisella tavalla.

Suomen näkemyksen mukaan laajan kokonaisuuden toimeenpano edellyttää ohjausta ja seurantaa Eurooppa-neuvoston tasolla säännöllisesti. Suomi korostaa jäsenmaiden roolia strategian käsitteilyssä ja sen toimeenpanossa ja on siksi valmis myös kehittämään neuvoston työryhmärakenteita ja työskentelytapoja, mukaan lukien turvalliset yhteydet ja turvallisuuskulttuuri. Toimeenpanossa olisi hyvä hyödyntää mahdollisuuksien mukaan olemassa olevia mekanismeja ja valmiita sektorikohtaisia toimintamalleja.

Suomi arvioi, että mikäli kaikki strategian toimenpiteet toteutettaisiin, olisi Eurooppa merkittävästi paremmin varautunut häiriö- ja kriisitilanteisiin. Tällä olisi myönteinen kerrannaisvaikutus myös Suomen varautumiseen ja turvallisuuteen. Suomi korostaakin toimeenpanon merkitystä strategian tavoitteiden saavuttamisessa ja toivoo tarkennuksia toimeenpanon seurantaan, aikatauluun ja taloudellisiin vaikutuksiin erityisesti toimintasuunnitelman osalta. Turvallisuustilanteesta johtuen toimeenpanossa on hyvä edetä nopeasti. Jatkotyössä tulee huomioida Ukrainan tilanteesta saadut opit.

Suomi painottaa strategian toimeenpanossa myös komission yleistä tavoitetta säätelyn yksinkertaistamisesta.

Suomi katsoo, että puolustuksen (ml. sotilaallinen liikkuvuus), kriisivarautumisen ja rajaturvallisuuden rahoituksen osuutta tulee kasvattaa huomattavasti nykyisestä suhteellisesti vähäisestä määrästä. Suomen tavoitteena on, että puolustusulottuvuutta painotettaisiin läpileikkaavasti rahoituskehyksessä. (E 31/2024 vp)

Tulevaa EU:n monivuotista rahoituskehystä (2028-) koskeviin rahoituskysymyksiin otetaan kantaa osana rahoituskehyksiin liittyvää kannanmuodostusta.

Valiokunnan lausunto TaVL 24/2025 vp

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Eurooppalaisen kokonaisturvallisuusajattelun edistäminen on yksi Suomen pääprioriteeteista kuuluvalla EU-vaalikaudella. EU:n varautumisunionistrategia on Suomen onnistuneen ennakkovaikeuttamisen tulosta ja perustuu osin presidentti Niinistön komissiolle laatimaan raporttiin EU:n siviili- ja puolustusvarautumisen parantamisesta. Strategia sai asiantuntijakuulemisessa laajan tuen. Talousvaliokunta toteaa, että Suomen korkea varautumistaso ei vähennä tarvetta vahvistaa varautumista yhteisin EU-toimin. Jäsenvaltioiden yleisen varautumistason nousulla olisi selkeitä kerrannaisvaikutuksia koko EU:n ja Suomenkin turvallisuuteen.

Talousvaliokunta kiinnittää huomiota strategian laajuuteen ja yleisluontoisuuteen. Jäsenvaltioiden varautumistaso ja -järjestelyt ovat hyvin eri tasoisia, jolloin strategian toimeenpanossa on tärkeä priorisoida selkeitä haavoittuvuuksia ja niitä sektoreita, joiden varautumistason nostolla olisi suurimmat vaikutukset koko EU:n turvallisuudelle. Varautumisunionistrategian toimeenpano ja erityisesti ”preparedness by design” -periaatteen toteuttaminen edellyttävät varautumisen huomiointia poikkihallinnollisesti kaikilla EU:n politiikkasektoreilla. Samalla on tärkeä huomioida jo olemassa oleva varautumiseen liittyvä sisämarkkinoiden häiriö- ja kriisinsietokyvynparantamiseksi annettu sääntely muun muassa CER- ja NIS2 -direktiivit, ja soveltaa niihin jo luotuja rakenteita ja menettelyjä sekä välttää päällekkäisiä toimia. EU:n elintärkeiden toimintojen häiriönsietokyvyn ja varautumisen vahvistamisessa kannattaa huomioida myös NATO:n resilienssiyhteistyö.

Suomen vuosikymmenien aikana luotu huoltovarmuusjärjestelmä perustuu vahvaan julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin yhteistyöhön, joka pohjautuu vapaaehtoisuuteen. Suomessa kuten muissakin EU-maissa huoltovarmuuden kannalta kriittinen infrastruktuuri, palvelut ja tuotanto ovat pääosin yksityisen sektorin omistuksessa. Talousvaliokunta pitää kannatettavana julkisen ja yksityisen sektorin EU-tasoisin yhteistyön vahvistamista ja tukee verkottunutta lähestymistapaa. Talousvaliokunta on todennut mietinnössään (TaVM 51/2022 vp — VNS 8/2022 vp), että markkinaehtoinen ja pitkälti yritysten toimintaan perustuva huoltovarmuusmalli edellyttää monipuolisia poliittisia ja kaupallistaloudellisia kansainvälisiä suhteita. Varautumisunionistrategian sisältämän EU:n julkisen ja yksityisen sektorin yhteistyön tulisi perustua Suomen mallin mukaisesti vapaaehtoisuuteen ja ottaa yksityisen sektorin toimijat mukaan EU-tason varautumiseen laajalaisesti eri sektoreilla. Talousvaliokunta tukee asiantuntijakuulemisessa esitettyä näkemystä, ettei yritysten hallinnollista taakkaa tule lisätä huoltovarmuuden vahvistamisen nimissäkään.

Huoltovarmuus ja materiaalin varautuminen kuuluvat viime kädessä jäsenvaltioille. Siksi onkin perusteltua, että EU-tasoinen huoltovarmuuden ja materiaalin varautumisen kehittäminen olisi strategista ja perustuisi yhteisesti tunnistettuihin haavoittuvuuksiin, uhkiin ja riskeihin. Valtioneuvoston tavoin talousvaliokunta pitää tärkeänä, ettei EU-tason varmuusvarastointiratkaisuilla heikennetä Suomen kansallista varmuus-, velvoite- ja turvavarastointijärjestelmää, joka osaltaan tukee sekä valtion että suomalaisten kriittisten toimijoiden resilienssiä.

EU:n strategisten riippuvuuksien vähentäminen on keskeinen osa huoltovarmuuden vahvistamista. Talousvaliokunta pitää olennaisena, että EU:n hankintasääntöjä päivitetään huomioimaan paremmin strateginen riippumattomuus ja vahvistamaan huoltovarmuutta.

Valiokunnan lausunto TaVL 24/2025 vp

Varautumisunionistrategian keskiössä on unionitason yhteinen kokonaisvaltainen uhka- ja riskiarvio. Strategiseen ennakointiin pohjautuva yhteinen uhka- ja riskiarvio parantaisi strategian toimeenpanon priorisointia, seurantaa ja poliittista päätöksentekoa. Talousvaliokunta toteaa, että EU:n yhteinen varautuminen tuottaa parhaiten lisäarvoa jäsenvaltioille silloin, kun se perustuu yhteisesti jaettuun tilannekuvaan uhkista ja haavoittuvuuksista. Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa saaman selvityksen mukaan laadukas uhka- ja riskiarviointi edellyttäisi resurssien vahvistamista ja tiedonvaihdon merkittävää lisäämistä niin EU-toimielinten välillä, jäsenvaltioiden kesken kuin julkisen ja yksityisen sektorin välillä. Tältä osin varautumisunionistrategian toimeenpanossa riittää vielä tehtävää.

Talousvaliokunta pitää tärkeänä, että tutkimuksen, kehityksen ja innovaatiotoiminnan turvallisuuteen liittyvät riskit huomioidaan Euroopan laajuisesti ja tuetaan alan toimijoiden kykyä tunnistaa esimerkiksi tiedon luvaton hyödyntäminen kolmansissa maissa, heihin kohdistuva vihamielinen vaikuttaminen tai eettisten normien ja integriteetin loukkaukset.

Talousvaliokunta korostaa, että valtioneuvoston on tärkeä jatkaa aktiivista vaikuttamista EU:n kokonaisturvallisuuden ja varautumisen vahvistamiseksi sekä huolehtia siitä, että EU:n rakenteita ja johtamisvastuita päivitetään tarkoituksenmukaisesti varautumisunionistrategian tavoitteiden saavuttamiseksi.

VALIOKUNNAN LAUSUNTO

Talousvaliokunta ilmoittaa,

että se yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan.

Helsingissä 10.6.2025

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

varajäsen Ville Kaunisto kok (tilapäinen puheenjohtaja)

jäsen Noora Fagerström kok

jäsen Kaisa Garedeu ps

jäsen Lotta Hamari sd

jäsen Antti Kangas ps

jäsen Timo Mehtälä kesk

jäsen Merja Rasinkangas ps

jäsen Oras Tynkkynen vihr

jäsen Sinuhe Wallinheimo kok

jäsen Heikki Vestman kok

jäsen Juha Viitala sd

jäsen Johannes Yrttiaho vas

Valiokunnan lausunto TaVL 24/2025 vp

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Kirsi Pimiä